

Noordoost Fryslân 2025

Aanzet tot
een ruwe optekening van een haalbare toekomst
voor Noordoost Fryslân in 2025

Versie 1.2
12-5-2014

ahps 2014-2 ddfk1.2

Inhoud

- Inleiding
- 1. Uitgangspunten
- 2. Schets gebied en inwoners
- 3. Missie en visie
- 4. Uitdagingen
- 5. Verder proces

Inleiding

- **vooraf**

De gemeenten Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a. staan aan de vooravond van een verdergaande samenwerking. Een samenwerking die niet vrijblijvend is maar genoemde gemeenten duurzaam verbindt. Basis voor deze is samenwerking moet een gedeelde visie zijn, ontwikkeld met en gedragen door inwoners, bedrijven en organisaties uit genoemde gemeenten. Het visiedocument gaat in op de huidige en toekomstige opgaven die er in Noordoost Fryslân liggen, de rol die daarin voor de lokale overheid is weggelegd en de wijze waarop de gemeente(n) daarop willen/moeten acteren.

Deze ruwe visie is een eerste aanzet om tot een gedragen visie te komen. Daarmee kan de visie voor gemeenten en partners in Noordoost Fryslân uitgangspunt voor toekomstig handelen worden.

- **waarom een visie**

Binnen het grondgebied van de gemeente zijn diverse organisaties actief op allerlei terreinen. Veel van die activiteiten raken de inwoners. Lang niet over al die organisaties heeft de gemeentelijke overheid direct of indirect zeggenschap. De overheid is wel de enige die door inwoners op het totaalpakket aan beleid en voorzieningen kan en ook mag worden aangesproken. De overheid moet staan voor het algemeen belang van haar inwoners en heeft van daaruit een regierol om problemen aan te pakken en ontwikkelingen tot stand te brengen of activiteiten tot uitvoer te (laten) brengen. De visie richt zich op onderwerpen en ontwikkelingen waarop de regio actief op in gaat zetten. Dit door sterke punten te benutten, gezamenlijke uitdagingen gecoördineerd en met gebundelde krachten en middelen aan te gaan en gezamenlijk een offensief aan te gaan op onderwerpen waarvoor de regio een omslag moet maken om een toekomstbestendige regio te kunnen zijn.

- **afbakening**

Met de visie wordt ruim tien jaar vooruitgeblikt. Het gaat om de regio die wij in 2025 willen zijn. De visie heeft betrekking op de gemeenten Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a..

Deze gemeenten werken ook samen in het bredere samenwerkingsverband Netwerk Noordoost, waar ook de gemeenten Tytsjerksteradiel, Achtkarspelen en de provincie bij aangesloten zijn. Met strategische partners uit de regio is het Sociaal Economisch Masterplan opgesteld en wordt de realisatie daarvan vormgegeven. Het Sociaal Economisch Masterplan en de participatie in Netwerk Noordoost is een nadrukkelijk gegeven en een kracht van het gebied. Strategische vraagstukken in het kader van Netwerk Noordoost zullen ook in de toekomst in dit bredere verband opgepakt worden.

- **proces visie**

De visie is zoals gezegd een eerste aanzet. Deze zal in maart 2014 aan de raden worden aangeboden om te beoordelen of met deze ruwe versie de dialoog met de bevolking en strategische partners c.q. het maatschappelijk middenveld over de toekomst van de regio kan worden aangegaan.

Naast medewerkers van de gemeenten zullen de raden van de gemeenten nadrukkelijk in de visievorming worden betrokken. De raden zullen de visie in de toekomst benutten als inspiratiedocument en leidraad voor toekomstig handelen.

- **aanleiding**

De noodzaak tot verdergaande samenwerking vloeit voort uit de grote uitdagingen waar gemeenten voor staan. Op het gebied van bedrijfsvoering moeten gemeenten hun rol taken totaal heroverwegen. Dit als gevolg van ontwikkelingen in de samenleving en de bezuinigingsslag die met de overdracht van taken van het rijk naar gemeenten gepaard gaat. Daarom moet een beroep worden gedaan op de eigen kracht van de burgers. Hiervoor zal de overheid zichzelf ook moeten omvormen. Op bedrijfsvoeringgebied bundelen de gemeenten Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a. de krachten. Deze gemeenten participeren op bedrijfsvoeringgebied in diverse samenwerkingsverbanden, maar streven naar een meer gestructureerde samenwerking in een zwaardere juridische vorm. Dit is noodzakelijk vanwege efficiency, bestrijding van de kwetsbaarheid en de door het rijk vereiste congruente samenwerking.

De raden en colleges van de gemeenten Dantumadeel, Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a. hebben bij meerdere gelegenheden uitgesproken elkaar te zien als partners om de toekomst gezamenlijk tegemoet te treden. De standpunten van de gemeenteraden over de vorm waarin dat zou moeten gebeuren verschillen echter.

Om de verdere bestuurlijke gedachtenvorming over de toekomst van onze gemeenten te bevorderen en om inhoudelijk voortgang te boeken in het proces van verdere gezamenlijkheid, hebben wij het DO (Directie-Overleg) van onze gemeenten vorig jaar gevraagd een toekomstvisie met betrekking tot het gebied van de DDFK-gemeenten en de bestuurlijke opgaven voor de komende jaren op te stellen (hierna te noemen: "gebiedsvisie"), alsmede een organisatievisie.

Het DO heeft ons inmiddels concepten van zowel de gebiedsvisie als de organisatievisie aangeleverd. De organisatievisie hebben wij in eerste instantie aangehouden omdat een discussie over organisatorische aspecten in deze fase nog minder actueel is gezien het stadium van de bestuurlijke meningsvorming. De gebiedsvisie heeft vorm gekregen in dit document.

We kunnen ons voorstellen dat dit document als onderlegger wordt gebruikt voor een beschrijving van het gebied van onze vier gemeenten en de bestuurlijke opgaven voor de nabije toekomst en als zodanig dienst kan doen tijdens de geplande raadsbijeenkomsten voor de zomer van 2014.

- **leeswijzer**

In "Hoofdstuk 1. Uitgangspunten" worden de door de gemeenten benoemde uitgangspunten kort toegelicht.

In "Hoofdstuk 2. Schets gebied en inwoners" wordt een schets van het gebied gegeven.

Op basis van uitgangspunten, uitdagingen en sterke punten van de regio wordt in "Hoofdstuk 3. Missie en visie" een ruwe schets van een haalbare toekomst in 2025 geformuleerd op basis van de vier krachten van het gebied: de kracht van inwoners, de kracht van het landschap, stad en dorpen, de kracht van het bedrijfsleven en de kracht van partnerschappen en overheid.

Vervolgens worden in "Hoofdstuk 4. Uitdagingen" de speerpunten beschreven waarop ingezet moet worden om de missie en visie te verwezenlijken.

Omdat deze ruwe opzet slechts een aanzet voor de totstandkoming van de visie betreft wordt in het laatste hoofdstuk "Hoofdstuk 5. Verder proces" een voorzet gegeven om het proces van de totstandkoming van de visie te schetsen. Dit betreft een proces waarbij nadrukkelijk de inwoners en partners van de gemeente zullen worden betrokken.

1. Uitgangspunten

Uitgangspunten voor de toekomstvisie van de regio zijn:

- participatie van inwoners;
- sterke punten van de regio;
- structuur van stad, dorpen en onderlinge verbanden;
- betrokkenheid maatschappelijke partners.

- *participatie*

Maatschappelijke ontwikkelingen vragen een andere rol van de overheid. In de samenleving ontstaan steeds meer initiatieven die van invloed zijn op de traditionele taakafbakening tussen overheid en burger. Daarnaast nopen de met bezuinigingen gepaard gaande decentralisaties tot een heroriëntatie op het takenpakket van gemeenten en de rolverdeling tussen inwoners, organisaties binnen de regio en de gemeentelijke organisatie. De gemeentelijke organisatie moet zich omvormen tot een flexibele organisatie die optimaal burgerkracht weet te stimuleren, te benutten en te consolideren.

Dit vraagt naast een omslag van ambtenaren en colleges ook een omslag van de gemeenteraden: van het smart dicht timmeren van vierjaren- en jaarplannen naar het creëren van randvoorwaarden waarin flexibel ingespeeld kan worden op initiatieven en coalities binnen de samenleving. Vertrouwen in het regisserend vermogen van de organisatie is daarvoor een noodzakelijke basis. Adviezen van de Raad voor openbaar bestuur "Loslaten in Vertrouwen" en de denktank van de VNG "Van eerste overheid naar eerst de burger" over de nieuwe rollen voor overheid en burgers zullen voor de invulling van dit uitgangspunt benut worden.

- *sterke punten van de regio*

Met een visie worden keuzes gefaciliteerd, waarin de regio kiest waarin zij kansrijk en onderscheidend kan zijn. Dit vergroot kans op succes en zo kan de visie de basis voor een heldere koers van de regio zijn. Zo wordt duidelijk waarin de regio zich wil profileren, maar ook op welke ontwikkelingen de overheid minder haar stempel zal drukken en meer aan de markt en/of andere organisaties zal overlaten.

- *betrokkenheid van maatschappelijke partners*

Betrokkenheid van maatschappelijke partners is een vereiste om ontwikkelingen in de regio tot stand te brengen. Deze ruwe schets is een eerste aanzet op basis waarvan de inbreng van deze organisaties gevraagd, geregisseerd en verwerkt kan worden.

Voor deze aanzet zijn strategische documenten benut, waaraan maatschappelijke partners in het verleden ook hun bijdrage geleverd hebben.

- *structuur van regiostad, dorpenstructuur en onderlinge verbanden*

De structuur van regiostad, dorpen, platteland en onderlinge verbanden moet geduid en benut worden. Binnen de regio zijn deze al bepalend voor sociale, economische en fysieke structuren. Een visie die in regionaal verband samen met inwoners en partners wordt opgesteld kan een stimulans voor betere benutting daarvan zijn.

2. Schets gebied en inwoners

In dit hoofdstuk wordt een schets van het gebied gegeven, met sterke en minder sterke punten, kansen en uitdagingen.

Noordoost Fryslân (DDFK) is een plattelandsregio met ruim 65.000 inwoners.

De regio heeft bijzondere kwaliteiten: het is een plattelandsregio die strategisch is gelegen tussen de stedelijke kernen Leeuwarden, Groningen en Drachten. De regio kent een prachtig landschap. Het is gevarieerd, en is de poort van stedelijk Nederland naar rust en ruimte met werelderfgoed Wadden, nationaal park Lauwersmeer en nationale landschappen Noardelijke Fryske Wâlden en Alde Feanen en de Ecologische Hoofdstructuur. Uniek in de bebouwde omgeving zijn de vele Romaanse kerken, kerkjes en staten.

Binnen de regio vervult regiostad Dokkum (circa 13.000 inwoners) een belangrijke rol met regionale voorzieningen zoals een ziekenhuis, voortgezet onderwijs, een historische binnenstad en een divers aanbod op cultureel en recreatief gebied.

De dorpen in het gebied zijn divers en hebben elk hun, in hun eigen natuurlijke omgeving hun eigen kenmerken en kwaliteiten. Grotere dorpen als Kollum, Kollumerzwaag, Damwâld, De Westereen, Feanwâlden, Ferwert en Hallum vervullen enkele regionale functies. De overige dorpen zijn de basis voor sterke sociale, meer lokale structuren.

Allemaal unieke dorpen die vaak ook een eigen mentaliteit hebben als gevolg van ligging in het landschap, gevecht tegen de elementen, wijze waarop in levensonderhoud is voorzien, levensopvatting en religie. Toch zijn er wel overeenkomstige beelden van inwoners uit de regio: bij het landschap betrokken inwoners, betrouwbaar, zelfredzaam, beschikkend over vakmanschap en een goede handelsgeest. Ook is er door de gehele regio een sterke sociale cohesie op lokaal niveau, mede dankzij een betrokken bedrijfsleven.

Naast de verbindingen tussen mensen beschikt de regio ook over een hoogwaarde fysieke infrastructuur.

Met de aanleg van de centrale as is de regio, op de ontsluiting van het dorp Kollum na, goed ontsloten. Ook binnen de regio zijn er goede verbindingen. De ontsluiting met het spoor is goed met stations in De Westereen en Feanwâlden. Dit wordt door de toekomstige extra stop van de sneltrein in Feanwâlden en het transferium dat daar in ontwikkeling is nog verder versterkt. Daarnaast wordt binnen Netwerk Noordoost een openbaar vervoer gerealiseerd, met een centrale regiekamer voor de gehele regio.

Verder beschikt de regio over een goede natte infrastructuur. Met verbindingen tussen Dokkum, Lauwersmeer en Alde Feanen is de regio het verbindingsgebied tussen het Friese merengebied met Lauwersmeer en Waddenzee

De regio heeft een eigen kabelbedrijf. Dit biedt voor een plattelandsregio meer mogelijkheden voor een goede digitale ontsluiting met glasvezel.

Op sociaal economisch gebied heeft de regio een achterstand. De inkomens zijn relatief laag, het gemiddeld opleidingsniveau is relatief laag en er bevinden zich relatief veel mensen in een uitkeringssituatie. (zie ook bijlage 1 en 2).

Wel worden de effecten merkbaar van de sinds 2002 gang gezette regionale aanpak. Met de Noordoost Friese Aanpak (NOFA) en ANNO/Netwerk Noordoost is ingezet op sociaal economische versterking van de regio. Uit het overzicht over de sociaaleconomische status van de regio (zie bijlage 3.) blijkt dat regio haar achterstand aan het inlopen is (de statusscore is in de periode 2006 – 2010 opgelopen).

Met Netwerk Noordoost beschikt de regio over een unieke samenwerking en agenda voor de toekomst. Dit zowel qua opzet, structuur, investerings- en ontwikkelingsmogelijkheden. Niet alleen op regionaal, maar ook op nationaal en Europees niveau. De Sociaal Economische Raad heeft de regio Noordoost Fryslân met deze aanpak een voorbeeld voor toekomstige regionale samenwerking genoemd. In Netwerk Noordoost zijn de krachten en middelen voor de sociaal economische ontwikkeling van de regio samengebracht.

De regio kent een relatief ijle economie; de eigen afzetmarkt is klein door een relatief geringe en weinig koopkrachtige bevolking en de bedrijvigheid is hoofdzakelijk kleinschalig van aard. Daar komt bij dat door een relatief hoog aandeel van de landbouw en industrie en weinig commerciële diensten (traditionele

sectorstructuur) de regio de laatste jaren een zeer lage werkgelegenheidsgroei heeft gekend en relatief weinig mogelijkheden biedt voor hoger opgeleiden (bron SEMP).

Wel is het bedrijfsleven, juist door haar kleinschaligheid, flexibel en goed met elkaar verbonden in ondernemersnetwerken.

Een bedreiging voor de regio is het dreigende tekort aan vakopleidingen en het tekort aan hoger opgeleiden, door vertrek uit het gebied. Met initiatieven als “de Gouden Driehoek” en “de Kenniswerkplaats” probeert de regio hier op in te spelen.

Voor toekomstige werkgelegenheid biedt de ligging van het gebied kansen (gelegen tussen de economische kernen van Leeuwarden, Groningen en Drachten en met het oog op de toenemende verwevenheid tussen stedelijke kernen en omliggend gebied.). De sterke landschappelijke waarden van het gebied in combinatie met de digitale ontsluiting zijn hierbij een sterk punt. Dit omdat een trend is dat in de toekomst tijd- en plaatsonafhankelijk werken een vlucht zal nemen, wonen en werken steeds meer verweven raakt en mensen een toenemende behoefte aan rust en bezinning vertonen. In de afgelopen periode is een campagne opgezet (Dwaande) om de regio te vermarkten. Het succes daarvan is mede afhankelijk van het regionale doorzettingsvermogen.

De bevolking van Noordoost Fryslân zal de komende decennia gaan krimpen (zie bijlage 4.). In 2030 zal de bevolking circa 6 procent afnemen van 65.000 naar 61.000 en vergrijzen (toename van het aantal 65 plussers).

Daarmee komen enkele voorzieningen verder onder druk te staan. Zo heeft de regio bijvoorbeeld veel relatief kleine basisscholen: in de regio waren in 2012 al 14 basisscholen die beneden de 60 leerlingen grens lagen. Dit aantal zal op basis van demografische ontwikkelingen in 2030 al tot 20 zijn opgelopen (zie bijlage 5).

De aanwezigheid van een regiostad en sterke kernen biedt de inwoners wel kansen op een duurzaam hoogwaardig voorzieningenniveau, mits duidelijke keuzes gemaakt worden en de goede vervoersmogelijkheden in de regio en naar de stedelijke centra Leeuwarden en Groningen goed georganiseerd en benut worden.

De demografische ontwikkeling kan de regio ook kansen bieden. Bijvoorbeeld door op het gebied van werkgelegenheid goed te anticiperen op de zorgeconomie. Maar ook op het toenemend belang van kwaliteit van wonen bij arbeidsmarktkeuzen.

De komende jaren zullen de mondiale klimaatopgaven en schaarser wordende fossiele brandstoffen voor de regio goede mogelijkheden bieden voor toepassing en opwekking duurzame energie.

Toepassing doordat er sprake is van relatief kleine kernen dichtbij natuurlijke energiebronnen en opwekking doordat de regio over veel natuurlijke energiebronnen beschikt: biomassa, wind- en zonne-energie en aardwarmte.

- Onze identiteit

In onze identiteit vallen de sterke waarden van ons gebied samen met onze gastvrijheid, de zorg voor elkaar, onze betrouwbaarheid, ons vakmanschap en onze arbeidsethos. Wij zijn niet van de vele woorden maar van de verbondenheid met onze woon- en leefomgeving. Wij zijn trots op onze Fryske taal en cultuur. Wij hebben leren omgaan met het beheren en bewerken van het land. Fysiek zwaar en daarom met veel respect voor natuurlijke waarden van het landschap en de natuur, de klei en de zandgrond, van Wadden tot Wâlden.

3. Missie en visie

In dit hoofdstuk wordt op basis van uitgangspunten en sterke punten van de regio een ruwe schets van een haalbare toekomst in 2025 geformuleerd op basis van de vier krachten van het gebied. De sterke punten en kansen voor de regio bieden aanknopingspunten genoeg voor een vitale en bruisende toekomst. Om daar invulling aan te geven wordt een missie omschreven: Waar staat de regio in 2025? Deze missie is bepalend voor de te maken beleidskeuzes. Om de kansen te benutten en bedreigingen het hoofd te kunnen bieden, moeten fundamentele keuzes worden gemaakt, die bijdragen aan de missie.

– *Missie Noordoost Fryslân 2025*

De regio Noordoost Fryslân is een samenhangende gemeenschap met unieke inwoners en bedrijven in een prachtig landschap, waar alle partijen coöperatief samenwerken.

– *Visie Noordoost Fryslân 2025*

De regio Noordoost Fryslân is een vitale woon- en werkregio. De kracht van de regio is gebaseerd op

- de kracht van de inwoners;
- de kracht van het landschap, stad en dorpen;
- de kracht van het bedrijfsleven;
- de kracht van de partners en overheid.

– *De kracht van inwoners*

Inwoners zijn zelfbewust, zijn trots op hun gebied en het landschap en dragen dit uit. Inwoners zijn zelfredzaam.

De kenmerken en kwaliteiten van de inwoners van het gebied als harde werkers, betrouwbaarheid, vakmanschap en handelsgeest zijn een sterke basis gebleken voor het voor toekomstbestendig ondernemerschap in de regio. De regionale achterstand tot het gemiddelde opleidingsniveau is weggewerkt.

Mede door bovenstaande punten participeren inwoners volop in de samenleving en zijn zij initiatiefrijk. In wijken en dorpen en op het platteland is de sterke gemeenschapszin en sociale cohesie de basis voor sociale netwerken die, waar nodig, ingezet worden voor ondersteuning.

In de regio heerst een sterke gemeenschapszin. Inwoners zijn zelfbewust en trots op hun gebied en dragen dit uit. Inwoners, organisaties en bedrijven uit het gebied gaan gezamenlijk uitdagingen aan. Inwoners zijn zelfredzaam. Zij participeren in de samenleving en zijn initiatiefrijk. In wijken en dorpen en op het platteland is de sterke gemeenschapszin en sociale cohesie een vruchtbare bodem voor sociale netwerken die waar nodig ingezet worden voor ondersteuning. Hierdoor zijn sterke sociale structuren gevormd waarin niemand zich voelt buitengesloten. Daarmee is een basis voor individuele en gemeenschappelijke ontplooiing gerealiseerd. Anonimiteit, sociale uitsluiting en onverschilligheid komen niet voor. Inwoners kunnen langer wonen en functioneren in hun eigen vertrouwde omgeving, door eigen kracht en het benutten van de hulpstructuren in eigen omgeving (familie, burens, wijkteams).

De overheid blijft altijd een rol vervullen voor mensen die even niet meekomen en weer op de rails geholpen moeten worden.

Alle inwoners hebben toegang alle gewenste voorzieningen door:

- Eigen initiatief, door lokale inwoners en ondernemingen zelf opgezette voorzieningen;
- Spreiding van voorzieningen met inachtneming van de sterke structuur van regiostad, grotere en kleinere kernen en platteland;
- Goede ontsluiting en vervoersmogelijkheden naar Leeuwarden, Groningen en Drachten;
- Digitale ontsluiting.

– *De kracht van het landschap, stad en dorpen;*

De kracht en eigenheid de dorpen is toegenomen. Dit doordat de gemeentelijke overheid meer ruimte heeft geboden. In plaats van bepalen voor dorpen heeft de gemeentelijke overheid zich geconcentreerd op het faciliteren van ontwikkelingen die door inwoners binnen de dorpen in gang zijn gezet. Daardoor zijn inwoners in regie voor hun eigen leefomgeving. Zij zijn daarom gemotiveerd om zelf initiatief te nemen voor de leefbaarheid in hun gebied en ontwikkelen en onderhouden daarvoor belangrijke voorzieningen in eigen wijken en dorpen.

Inwoners en bedrijven in de regio zijn trots op dit gebied en zetten zich hier voor in.

Het landschap is gevarieerd, en is de poort van stedelijk Nederland naar rust en ruimte met werelderfgoed Wadden, nationaal park Lauwersmeer en nationale landschappen Noardelijke Fryske Wâlden en Alde Feanen en de Ecologische Hoofdstructuur. De regio heeft bewust de structuur van regiostad, kern dorpen, kleinere dorpen en platteland benut. Dit gecombineerd met de hoogwaardige infrastructuur (weg, water, spoor en glasvezel) biedt alle inwoners, organisaties en bedrijven mogelijkheden om:

- bij te dragen aan de (toekomst) van het gebied
- te participeren in de gemeenschap
- gebruik te maken van kwalitatief hoogwaardige voorzieningen.
- combineren van wonen, werken en recreëren.

De grote voordelen van ons gebied kunnen prima vermarkt worden met allerlei sociaal economische impulsen tot gevolg.

Daarbij wordt maximaal geprofiteerd van de ligging tussen de stedelijke omgeving van Leeuwarden, Groningen en Drachten

De structuur van regiostad Dokkum, kern dorpen en kleinere dorpen biedt een goede afgewogen mix van voorzieningen, voor alle inwoners bereikbaar. Voor stedelijke voorzieningen kan door alle inwoners geprofiteerd worden van de goede verbindingen (maximaal een half uur reisafstand) naar de nabijgelegen stedelijke omgeving en via nieuwe digitale voorzieningen.

– *De kracht van het bedrijfsleven;*

Het regionale bedrijfsleven is een onmisbare factor voor de vitaliteit in de dorpen en heeft zich doorontwikkeld door:

- Benutting van de natuurlijke bronnen (rust en ruimte)
- De gevormde netwerken en gezamenlijke coöperatie
- Digitalisering

De regionale bedrijvigheid heeft een doorontwikkeling gemaakt in de duurzame bouw, recreatie en toerisme en zorgeconomie.

Voor inwoners is er voldoende werkgelegenheid. Dit natuurlijk door bedrijven en organisaties die in de regio actief zijn. Maar daarnaast door de ligging tussen Leeuwarden, Groningen en Drachten en de goede ontsluiting en mobiliteit vanuit de regio.

Netwerk Noordoost is een verbindende kracht in de regio en is de basis geweest voor de sociaal economische ontplooiing van de regio. Binnen de regio zijn sterke netwerken gevormd en wordt geparticipeerd in provinciale, landelijke en internationale netwerken.

– *De kracht van de partners en overheid.*

Partners in het gebied zijn coöperatief en werken actief samen om invulling te geven aan de zoektocht naar het invulling geven aan nieuwe rollen om duurzame netwerkvormen te ontwikkelen. Daarbij gunnen zij elkaar ruimte, nemen verantwoordelijkheid en zijn daarop aanspreekbaar.

De gemeentelijke overheid is een betrouwbare en toegewijde partner die flexibel deze netwerken ondersteunt stimuleert en faciliteert en waar nodig als vangnet optreedt.

In overleg met de gemeenschap heroriënteert de gemeente zich steeds op de rol die zij inneemt en is daarop aanspreekbaar.

De gemeentelijke overheid heeft met maatschappelijke partners inhoud gegeven aan duurzaamheid op de gebieden energie, mobiliteit, ondernemen en gebouwde omgeving.

4. uitdagingen

Om de missie te realiseren is het noodzakelijk een aantal uitdagingen op te pakken: de krachten van het gebied te benutten, te anticiperen op kansen en cruciale bedreigingen het hoofd te bieden. Daarbij moet focus komen op die ontwikkelingen die cruciaal voor het gebied zijn.

Op basis daarvan zijn de vijf uitdagingen voor de regio:

1. Sociaal cultureel: houdbaarheid van voorzieningen
2. Sociaal maatschappelijk: verbinding zelfredzaamheid en zorg
3. Sociaal economisch: inzet op kwaliteit onderwijs, ondernemen en toeleiding naar werk
4. Governance: nieuwe rolinvulling burger, maatschappelijk middenveld en gemeente
5. Ruimtelijk: gebied op orde

– 1. *Sociaal cultureel: houdbaarheid van voorzieningen*

De regio moet in een actieve discussie met inwoners scherpe keuzes maken in welke voorzieningen in welke kern georganiseerd worden. In de eerste plaats zullen bepaalde voorzieningen door inwoners zelf opgezet, gedragen en onderhouden moeten worden. Daarnaast moet de structuur van stad, groteren dorpen en kernen benut worden. Daarbij moet de regio het besef hebben een plattelandsgemeente te zijn. Voor stedelijke voorzieningen moeten de goede vervoersmogelijkheden richting Leeuwarden en Groningen benutten.

In de regio vervult Dokkum een duidelijke centrumfunctie voor de regio. Grotere dorpen als Kollum, Kollumerzwaag, Damwâld, De Westereen, Feanwâlden, Ferwert en Hallum vervullen enkele regionale functies. De overige dorpen zijn de basis voor sterke sociale, meer lokale structuren. Deze opzet gecombineerd met de uitkomsten van het ANNO-ambitieproject voor een regionaal voorzieningsspreidingsmodel, zal uitgangspunt voor de discussie met **inwoners** zijn over die voorzieningen waar de gemeentelijke overheid een rol in vervult.

Daarbij is het van belang dorpen meer ruimte te bieden en beter te faciliteren. Op die manier kunnen de dorpen hun eigen kracht en eigenheid verder ontwikkelen.

– 2. *Sociaal maatschappelijk: verbinding zelfredzaamheid en zorg*

Voor gemeenten is het op een goede wijze invulling geven aan de taken die vanuit het rijk gedecentraliseerd worden de grootste uitdaging voor de komende periode.

De drie decentralisaties op het gebied van de participatiewet, de AWBZ / WMO en de jeugdzorg zijn dwingende voorbeelden van taken die een omslag in de traditionele overheidsbenadering vragen. Om als gemeentelijke overheid aan deze taken invulling te geven is het naast vergaande samenwerking ook noodzakelijk de eigen kracht van inwoners aan te spreken. Dit betekent een omslag in de rol van de gemeentelijke overheid.

Met betrekking tot de decentralisaties hebben de regionale gemeenten als kernpunt geformuleerd:

“inwoners staan centraal”. De regio hanteert hierbij als richtinggevende uitgangspunten: ondersteunen en versterken van eigen kracht van inwoners, ondersteuning in de buurt, gebiedsgerichte sturing en een integrale aanpak gebaseerd op één huishouden, één plan en één regisseur.

Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn: iedereen moet kunnen meedoen, preventie en de zorg voor mensen in kwetsbare situaties. Daarbij kunnen de sterke eigenschappen van de regio en haar inwoners zoals sociale cohesie, betrokkenheid en zelfredzaamheid, als basis voor de ontwikkelingen benut worden.

– 3. *Sociaal economisch: inzet op kwaliteit onderwijs, ondernemen en toeleiding naar werk*

Om de nog altijd aanwezig achterstand op sociaal economisch gebied weg te werken zal de gemeentelijke overheid zich in blijven moeten zetten voor zo goed mogelijk onderwijs.

Daarnaast moet de goede huisvesting geboden worden terwijl de middelen daartoe beperkt zijn. Deze twee opgaven stellen de gemeenten voor de opgave scherpe keuzes te maken in de locaties voor het aanbieden van zo goed mogelijk onderwijs.

Met het Sociaal Economisch Masterplan en de Agenda Netwerk Noordoost is een sterke structuur voor het bedrijfsleven in de regio neergezet, met een regionale geprogrammeerde agenda, een ondersteuningsstructuur en draagvlak vanuit de regio. De ondernemers zijn betrokken bij de totstandkoming en uitvoering van deze agenda. In de agenda zijn ambitieprojecten en prioritaire projecten benoemd ter versterking van de sociaal economische positie van Noordoost Fryslân. Aan deze projecten wordt gezamenlijk vorm en uitvoering gegeven. In het verlengde van de Netwerk Noordoost zijn netwerken versterkt of tot stand gebracht, zoals de Kenniswerkplaats; een samenwerkingsstructuur tussen ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten, overheid en omgeving waarin partners samenwerken aan de vraagstukken van de regio.

De agenda Netwerk Noordoost biedt met een meerjarig regionaal geprogrammeerde samenwerkingsagenda een goed voorgesorteerde uitgangspositie voor internationale samenwerking, bijvoorbeeld voor Europese subsidieprogramma's. Deze componenten bieden volop mogelijkheden voor het uitbouwen van het regionale, nationale en internationale netwerken.

– 4. *Governance: nieuwe rol invulling burger, maatschappelijk middenveld en gemeente*

Het monopoly dat op diverse beleidsterreinen in de afgelopen decennia in toenemende mate bij de overheid is komen te liggen is niet langer vanzelfsprekend. Steeds vaker zijn bij de aanpak van maatschappelijke vraagstukken meerdere publieke en private organisaties betrokken in de vorm van netwerken en partijen van maatschappelijk actieve burgers en ondernemers, medewerkers van belangengroepen en ondernemende ambtenaren. Dit betekent dat de lokale overheid voor een omslag staat. Er wordt een beroep gedaan op het improviserend vermogen. De gemeente moet verschillende rollen kunnen innemen zoals reguleren, regisseren, stimuleren, faciliteren en loslaten. Een veranderende rol voor ambtenaren, collegeleden en raadsleden, maar ook voor burgers: “de kanteling”

– 5. *Ruimtelijk: gebied op orde*

De landschappelijke waarden in combinatie met de goede verbindingen zijn krachten van de regio die de sterke ontwikkelingsmogelijkheden bieden. De regio moet deze krachten koesteren en verder ontwikkelen.

Bij de ontwikkeling van landschappelijke waarden moet de nadruk niet liggen op het opstellen van regels en het daarvoor invoeren van controles. De gemeentelijke overheid moet in de eerste plaats haar eigen verantwoordelijkheid goed invullen (voor het in eigen bezit zijnde groen, blauw en grijs. In tweede plaats zou in overleg met partners met een rol in het landschap tot afspraken over beheer gekomen moeten worden.

Ook de bebouwing, in relatie met demografische ontwikkelingen zijn van invloed op het karakter van de regio. Daarop anticipeert de regio met inzetten op kwaliteit en inbreidingsplannen in plaats van uitbreidingsplannen. Een handvat voor kwaliteit is duurzaamheid; zowel qua levensbestendigheid, qua materiaalgebruik als qua energiegebruik van de woningen.

Samenvattend, Noordoost Friesland:

- is in 2030 zowel per weg, spoor en water uitstekend ontsloten en verweven met de stedelijke netwerken in (noord) Nederland en de rest van de wereld;
- Bezit een optimale digitale aansluiting van burgers, scholen, bedrijven en instellingen en benut deze digitale diensten voor de economische kansen en een leefbaar platteland;
- Zorgt ervoor dat iedereen meedoet in goede woonmilieus, vitale dorpen en bereikbare voorzieningen;
- Kent clusterkernen als speerpunt voor voorzieningen in de regio en zet in op een integrale aanpak op ruimtelijke kwaliteit voor sterke kernen;
- Heeft een optimale ruimtelijke infrastructuur voor het bedrijfsleven door een gezamenlijke regionale aanpak;
- Gaat voor behoud en versterking van natuur en agrarische waarden door een duurzame en toekomstgerichte aanpak voor het landschap;
- Ziet afstemming van recreatie en toerisme op de regionale maat als een kans voor verdere ontwikkeling;
- Laat bedrijven, overheid en onderwijs netwerken vormen gericht op kennisontwikkeling en innovatie voor de regio;
- Gaat nieuwe concepten voor zorg, zorgrecreatie en wonen ontwikkelen die zijn afgestemd op de regionale maat;
- Laat onderwijs en arbeidsmarkt goed op elkaar aansluiten om jongeren een kansrijke toekomst te geven als vaklui en hoger opgeleiden;
- Zet in op duurzame ketens, energie en innovaties bij de overheid en bedrijven o.a. door het starten van netwerken en partnerships;
- Ontwikkelt een doeltreffend marketing en communicatieplan voor de sociaal- economische agenda;

5. Verder proces

Deze notitie is een eerste aanzet voor de totstandkoming van de visie. Deze aanzet krijgt pas zijn waarde door inbreng van inwoners, bedrijven en partners van de overheid (maatschappelijk middenveld).

Voor het aangaan van deze discussies kan in overleg met de communicatieteams van de DDFK gemeenten een communicatieplan opgesteld worden met als doel medewerkers, inwoners en partners zo goed mogelijk bij de discussie over het gebied te betrekken.

Hierbij kunnen innovatieve en onconventionele communicatiemiddelen in combinatie met bijeenkomsten video's, praatplaten, interactieve sessies met raden, medewerkers, panels uit het gebied, etc ingezet worden.

Bronnen:

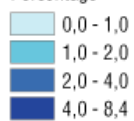
- Sociaal Economisch MasterPlan Netwerk Noordoost, wonen en werken in netwerken, Van werven economische ontwikkeling in opdracht van provinsje Fryslân, gemeente Achtkarspelen, gemeente Dantumadiel, gemeente Dongeradeel, Gemeente Kollumerland c.a., gemeente Tytsjerksteradiel, mei 2010
- Naar een regionaal voorzieningsverspreidingsmodel in Noordoost Fryslân 2020/2030, Tialda Haartsen & Marien de Bakker, november 2013
- Duurzaamheid in Noordoost Fryslân, Visie, samenwerkende gemeenten in Noordoost Fryslân, september 2013
- Duurzaamheid in Noordoost Fryslân uitvoeringsplan, samenwerkende gemeenten in Noordoost Fryslân, september 2013
- Visie op breedband, visie-ontwikkeling digitale diensten Noordoost digitaal, 2013
- Samen leven, zorg voor elkaar, kadernota: de ontwikkelingsopgaven voor de transitie Jeugdzorg, AWBZ/Wmo en Participatiewet nader uitgewerkt Noordoost Fryslân, gemeenten Ameland, Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel, Kollumerland c.a. en Schiermonnikoog
- Gezamenlijk inkoop- en aanbestedingsbeleid 2013, gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel, Kollumerland c.a. en Tytsjerksteradiel
- Werken naar vermogen in NoardEast Fryslân, naar een nieuwe uitvoeringsstructuur voor de WWNV en de WSW, maart 2012
- Land en water verbonden, Toekomstbeeld en Strategische visie Waterrecreatie Noordoost Fryslân 2025, Hanneke Schmeink RECREATIE & NL RNT, i.o.v. Gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel, Kollumerland c.a. Tytsjerksteradiel en Provincie Fryslân, februari 2013
- Noardeast Fryslân. Toplokaasje tusken de marren, Parelsnoeren naar het Lauwersmeergebied, in opdracht van ANNO gemeenten, Bureau voor omgevingsontwerp, december 2012
- Verbinden en bouwen aan regiomarketing en gastheerschap Noordoost Fryslân, Hanneke Schmeink & Theo de Bruin, november 2013
- Notitie vrijwilligersbeleid, M. Jansen, gemeente Kollumerland c.a., mei 2009
- Kadernotitie jeugd en alcohol, gemeente Kollumerland,
- Strategische visie Gemeente Dongeradeel, november 2013
- Visie Dantumadiel: Dantumadiel 2018 - Gewoan Bysûnder, Stratego Dantumadiel, november 2008
- Visie Ferwerderadiel, augustus 2004
- Gemeente Ferwerderadiel, woonplan 2004
- Visie Leefbaarheid Kollumerland c.a., gemeente Kollumerland, afdeling Samenlevingszaken, Marcella Jansen & Partoer CMO Fryslân, Sjoerd Ijdema, september 2010
- Cliëntprofielen 2012, Bureau Jeugdzorg Friesland, Leeuwarden
- Regiovisie Bibliotheken Noordoost Fryslân, de Bibliotheek Noordoost Fryslân, september 2011
- Wet Arhi (24-10-1984, geldend op 10-02-2014, overheid.nl overheidsinformatie, wet en regelgeving)
- Loslaten in vertrouwen, Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving, Raad voor het Openbaar Bestuur, december 2012
- Van eerste overheid naar eerst de burger; over maatschappelijke initiatieven die de lokale overheid uitdagen, Denktank van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, november 2013
- CBS, PBL, Wageningen UR (jaartal). www.compendiumvoordeleefomgeving.nl. CBS, Den Haag PBL, Den Haag/Bilthoven en Wageningen UR, Wageningen
- gemeente op maat, Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel, Kollumerland c.a.
- Fryslân yn sifers 2012, provincie Fryslân,

Bijlage 1. Bijstandsuitkeringen 2011

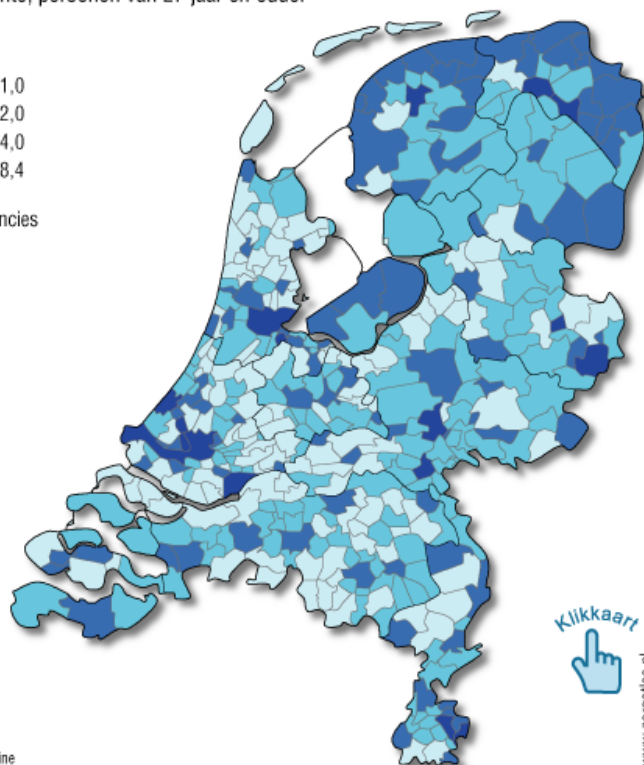
Bijstandsuitkeringen 2011

per gemeente, personen van 27 jaar en ouder

Percentage

— provincies

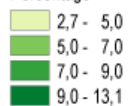
Bron: CBS Statline

Bijlage 2. Arbeidsongeschikten 2012.

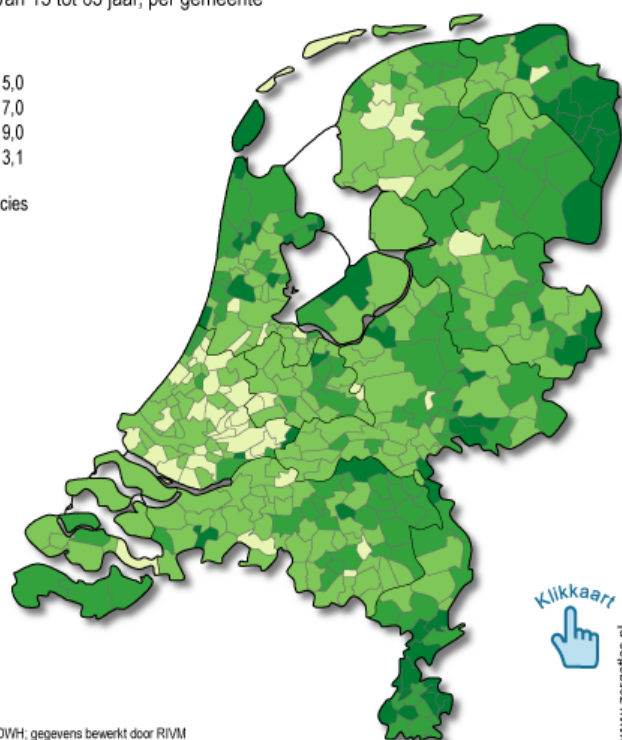
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen 2012

bevolking van 15 tot 65 jaar, per gemeente

Percentage

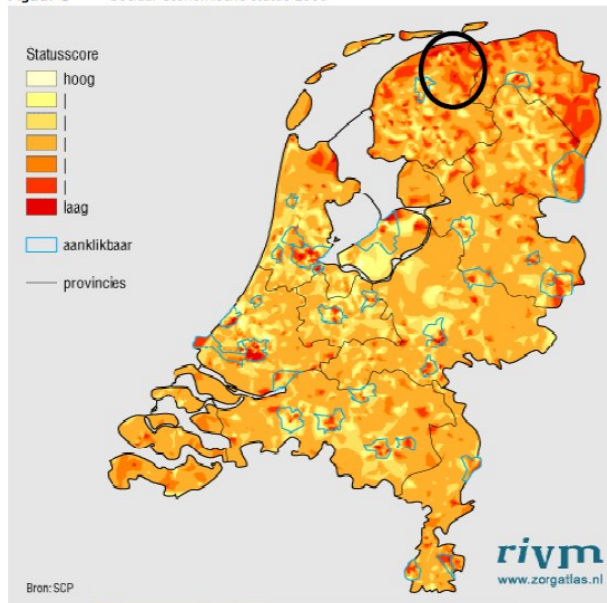
— provincies

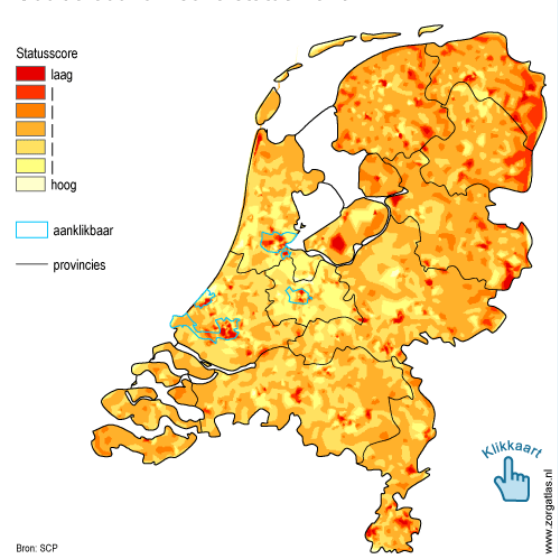
Bron: UWV ICT-DWH; gegevens bewerkt door RIVM

Bijlage 3. Sociaal economische status 2006 en 2012

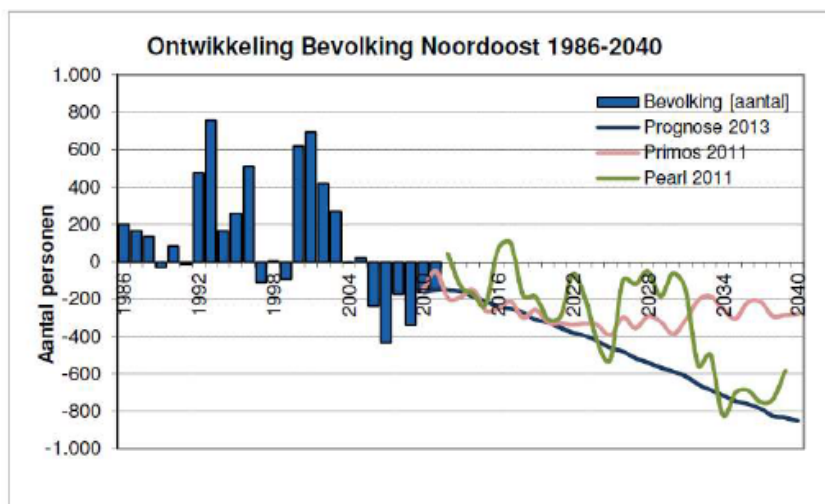
Figuur G Sociaal-economische status 2006²¹

Sociaaleconomische status 2010

Bijlage 4. Demografische ontwikkeling Noordoost Fryslân

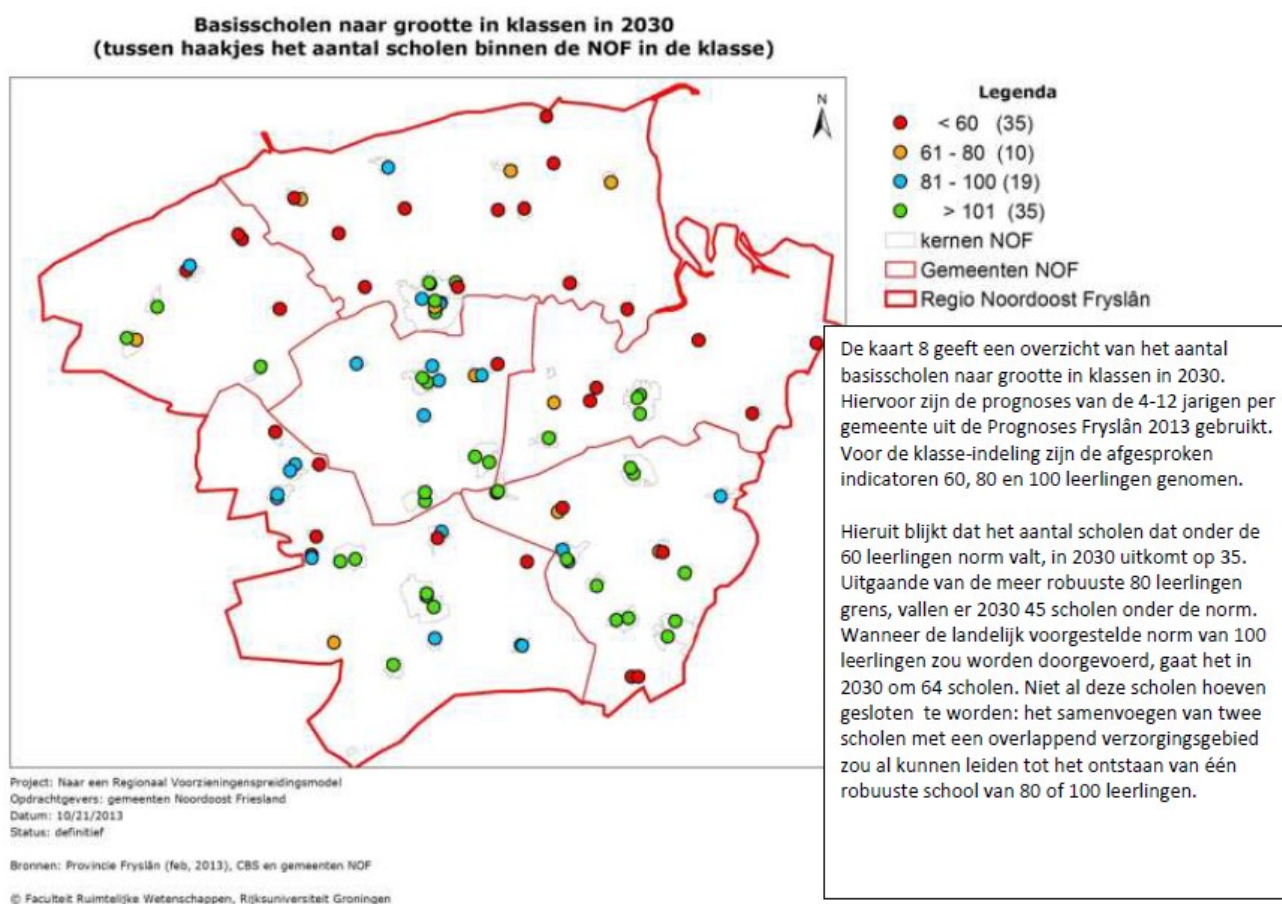
Bron: Prognose Fryslân 2013 (p.27)

Om inzicht te geven in de onzekerheidsmarges van de bevolkingsprognoses worden vaak bandbreedtes gebruikt. De Prognose Fryslân 2013 suggereert een bandbreedte van 2% meer en 2% minder bevolkingsgroei. Het CBS hanteert in haar prognoses een bandbreedte van 7% in het 95% betrouwbaarheidsinterval voor 2030 (Prognose Fryslân 2013, p.11).

De onzekerheidsmarges in de prognoses worden overigens vooral veroorzaakt door relatief grote onzekerheidsmarges in de migratieontwikkelingen. De aan- of afwezigheid van een asielzoekerscentrum (AZC) kan bijvoorbeeld grote invloed hebben op de ontwikkelingen in een gemeente. In Noordoost Fryslân is in 2009 een AZC gesloten in Dongeradeel. Dit maakt de prognose van 2013 minder secuur omdat er nog geen nieuwe migratietrendontwikkeling kon worden meegenomen. In Tytsjerksteradiel is het AZC nog open. Bij sluiting zou een lagere trend kunnen ontstaan.

Voor specifieke doeleinden worden soms aparte prognoses gemaakt, zoals leerlingenprognoses ten behoeve van het basisonderwijs. Om extra inzicht te geven in de verschillen en overeenkomsten tussen prognoses, hebben we de Prognose Fryslân 2013 vergeleken met een aantal leerlingenprognoses in Noordoost Fryslân (zie tabel 4). Ook voor leerlingenprognoses geldt dat zij voor de kortere termijn nauwkeuriger zijn dan voor de langere termijn. Dit komt omdat de prognoses voor de eerste vier jaar deels zijn gebaseerd op de huidige leeftijdsopbouw van de scholen (in elk geval in de prognoses van PVG, 2013).

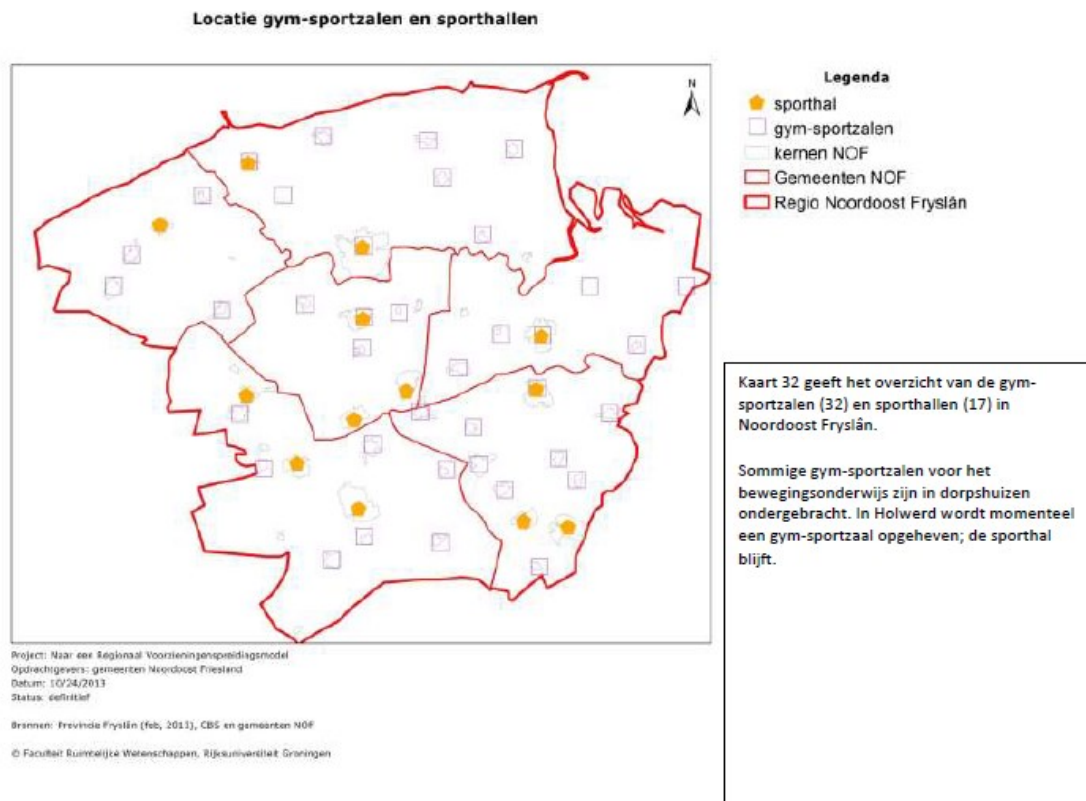
Bijlage 5. Basisscholen naar grootte in 2030

Bijlage 6. Enkele kengetallen per gemeente 2012/2013

	Dantumadiel	Dongeradeel	Ferwerderadiel	Kollumerland c.a.
Inwoners per 31-12-2012	19.130	24.221	8.856	12.829
Particuliere huishoudens	7.672	10.196	3.635	5.257
Oppervlakte (in km2)	85,53	266,92	133,18	119,35
- land	85,41	167,21	97,71	109,75
- water	2,12	99,71	35,47	6,6
Gemiddeld inkomen per inwoner	11.100	11.400	11.400	11.200

Bijlage 7. Locatie gym-sportzalen en sporthallen

Bijlage 8. Dorpshuizen en MFC's

